

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, професора кафедри туризму
Навчально-наукового інституту бізнесу, природокористування і туризму
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Рогового Андрія Віталійовича

на дисертаційну роботу

Зуб Інни Миколаївни

на тему:

**«Організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я
в Україні»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

На сучасному етапі економічного розвитку будь-якої національної економіки ефективне використання ресурсів стає основою її конкурентоспроможності в глобальній економіці. Для більшості держав світу основою економічного зростання та головною метою функціонування суспільства є збереження людського капіталу, який здатен створити умови для довгострокового розвитку національної економіки держави. Одним з важливих чинників збереження та примноження людського капіталу є ефективне функціонування сфери охорони здоров'я.

В Україні на сьогодні триває процес реформування сфери охорони здоров'я шляхом вдосконалення підходів до механізму організації надання медичних послуг. Проте скорочення чисельності населення, глобальні зміни та військові дії на території нашої держави сформували нові виклики для функціонування сфери охорони здоров'я в Україні. Тому дослідження можливих трансформацій організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я дозволить обґрунтувати перелік заходів, реалізація яких сформує передумови для підвищення ефективності функціонування даної сфери в майбутньому.

Отже, тематика дисертаційної роботи Зуб Інни Миколаївни є актуальною та важливою в умовах сьогодення, та вирішує основні проблеми функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я в Україні.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка», зокрема, є складовою науково-дослідних тем кафедри фінансів, банківської справи та страхування, а саме: «Формування інноваційно-інвестиційних засад сталого розвитку суб'єктів підприємництва в умовах євроінтеграції» (державний реєстраційний номер ДР № 0121U113249) та

кафедри економіки, обліку і оподаткування «Формування організаційно-економічних засад запобігання загрозам сталого розвитку в умовах війни» (державний реєстраційний номер ДР № 0122U201268) під час виконання яких автором обґрунтовано необхідність подальшої трансформації організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я в Україні.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що сформовані автором наукові положення, висновки і рекомендації є достовірними та обґрунтованими. Дисертаційна робота логічно побудована, її авторка системно підійшла до постановки проблеми, формулювання задач, обравши відповідні методи та прийоми дослідження. Дослідження базуються на сучасній методологічній основі, якою є фундаментальні положення економічної теорії, теоретичні та прикладні аспекти національної економіки.

Достовірність наукових результатів та обґрунтованість наведених авторкою висновків зумовлена правильно сформованими методологічними положеннями дослідження, які ґрунтуються на використанні сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: історичний – при вивченні передумов виникнення та розвитку сфери охорони здоров'я, дослідженні еволюції процесів трансформації її організаційно-економічного механізму; узагальнення, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, класифікації, порівняння – при розкритті сутності організаційно-економічного механізму сфери охорони здоров'я та поглибленні категоріального апарату в межах предмету дослідження; наукової абстракції, аналогії і порівняльного аналізу – при опрацюванні соціально-економічних показників та статистичних даних, що надають характеристику організаційно-економічного інструментарію управління сферою охорони здоров'я; методи теоретичного узагальнення – під час розкриття специфіки функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я; абстрактно-логічний – при розкритті ключових дефініцій, обґрунтуванні концептуальних і практичних аспектів функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я, обґрунтуванні можливих пропозицій і рекомендацій.

Обґрунтованість наукових пропозицій автора, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, науковими публікаціями відповідно до встановлених вимог.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Загальний обсяг роботи становить 306 сторінки, з них основний текст – 242 сторінок.

У дисертації розглянуто організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я, який забезпечує процес своєчасного надання медичних послуг високої якості та формує передумови для ефективного функціонування суспільства і національної економіки в довгостроковому періоді.

Перший розділ дисертації присвячений дослідженню теоретичних положень забезпечення функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я в сучасних умовах з урахуванням викликів та загроз, які сформувалися. Зокрема, в рамках цього розділу було досліджено роль сфери охорони здоров'я у розвитку національної економіки, сформовано визначення поняття сфери охорони здоров'я (с.22), розглянуто сутність та особливості функціонування організаційно-економічного механізму розвитку охорони здоров'я, еволюцію зміни наукових підходів до розуміння змісту поняття «організаційно-економічний механізм» та надане авторське трактування дефініції «організаційно-економічний механізм сфери охорони здоров'я» (с. 57). Також значну увагу приділено дослідженню інструментарію функціонування організаційно-економічного механізму розвитку охорони здоров'я, обґрунтовано доцільність впровадження конвенціонального економічного підходу до побудови даного механізму (с.62). У межах цього розділу також було досліджено методичні засади аналізу сучасних тенденцій функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я та обґрунтовано етапи її в Україні (с. 73-77).

Другий розділ дисертаційної роботи присвячений вивченню та дослідженню сучасних тенденцій функціонування сфери охорони здоров'я України. Зокрема, було досліджено структуру закладів сфери охорони здоров'я (с.91), проведено детальний аналіз стану її об'єктів, узагальнено оцінку обсягу надання послуг закладами сфери охорони здоров'я (с.103-112). У межах цього розділу було досліджено сучасні аспекти державного регулювання сфери охорони здоров'я, надано авторське трактування даного поняття (с.116), розроблено адаптаційний механізм регулювання сфери охорони здоров'я (с.119), визначено основні перешкоди для ефективного функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я, обґрунтовано доцільність застосування кластерного підходу до побудови мережі закладів сфери охорони здоров'я (с.158).

У третьому розділі дисертації досліджено науково-концептуальні положення розбудови сфери охорони здоров'я на основі трансформації її організаційно-економічного механізму, сформовані наукові засади процесу трансформації даного механізму з урахуванням сучасних загроз та можливостей. Зокрема запропоновано впровадження адаптаційного механізму розвитку сфери охорони здоров'я (с.172), обґрунтовано необхідність ендогенної та екзогенної адаптації (с.174-175), ідентифіковано системні проблеми розвитку сфери охорони здоров'я в Україні (с. 179) та запропоновано можливі шляхи їх подолання. Також у межах третього розділу автором було досліджено вплив сфери охорони здоров'я на рівень соціальної безпеки (с.195), проведено економіко-математичне моделювання розвитку

сфери охорони здоров'я в сучасних реаліях трансформацій національної економіки України (с.235).

Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Наукова новизна одержаних результатів

Серед наукових здобутків Зуб Інни Миколаївни на особливу увагу заслуговують такі:

вперше:

- обґрунтовано необхідність виокремлення сфери охорони здоров'я як системи заходів та інструментів соціально-економічного характеру, яка за рахунок системних трансформацій організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я створює умови для збереження та відновлення здоров'я громадян, а також забезпечує виконання превентивної функції шляхом надання своєчасних та якісних медичних послуг спрямованих на забезпечення розвитку національної економіки та збереження державного суверенітету.

удосконалено:

- науково-концептуальні положення функціонування сфери охорони здоров'я, що, на відміну від існуючих, реалізовано через детальний розгляд адаптаційного механізму її розвитку з визначенням змісту такого механізму, його мети, методів, функцій та принципів, що дало можливість обґрунтувати сучасні напрямки подальшого розвитку зазначеної сфери з урахуванням об'єктивних причин необхідності здійснення її ендогенної адаптації (врахування внутрішніх детермінантів функціонування системи медичних закладів) та екзогенної адаптації (оцінка та врахування особливостей сформованого зовнішнього середовища, в якому розвиваються медичні установи);

- науково-концептуальні положення трансформації функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я в частині обґрунтування його мети, функцій, принципів, методів та відповідного інструментарію, що сприятиме підвищенню ефективності функціонування сфери охорони здоров'я та забезпечить досягнення головної мети її функціонування – надання доступних медичних послуг високої якості незалежно від фінансових можливостей споживачів медичних послуг та соціально-економічного становища держави;

- періодизацію розвитку знань про розвиток організаційно-економічного механізму сфери охорони здоров'я, відтворену за шістьма етапами: перший (1991-2000 рр.) створення вітчизняної моделі організаційно-економічного механізму функціонування сфери охорони здоров'я; другий (2000-2010 рр.) – формування пріоритетних напрямів трансформації організаційно-економічного механізму сфери охорони здоров'я з урахуванням світового досвіду; третій (2010-2013 рр.) – практичне впровадження пілотних

проектів у сфері охорони здоров'я спрямованих на перетворення організаційно-економічного механізму в окремих регіонах; четвертий (2014-2016) – удосконалення фінансового інструментарію організаційно-економічного механізму сфери охорони здоров'я в частини посилення цільового використання наявних фінансових ресурсів; п'ятий етап (2016-2020) – удосконалення структури організаційно-економічного механізму сфери охорони здоров'я шляхом заснування Національної служби охорони здоров'я; шостий етап (2020 – дотепер) наукове обґрунтування доцільності подальшої трансформації організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я у відповідності до сформованих викликів та загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат теорії національної економіки у частині уточнення змісту та впровадження у науковий обіг понять: «сфера охорони здоров'я», «організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я», «державне регулювання сфери охорони здоров'я», що дає змогу підвищити рівень наукової обґрунтованості необхідності адекватної трансформації організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я та конкретизувати його завдання;

- конкретизація системних проблем у функціонуванні організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я, що реалізовано на основі проведення SWOT-аналізу розвитку зазначеної сфери в Україні. Це дало можливість конкретизувати потенційні можливості розбудови зазначеної сфери та сформулювати прикладні положення забезпечення їх використання у подальшому;

- обґрунтування стратегічних детермінант розбудови сфери охорони здоров'я в Україні, які були виокремлені на основі результатів економіко-математичного моделювання впливу макроекономічних та сегментних факторів на функціонування медичних установ і розподілені у дві групи: економічні детермінанти розбудови зазначеної сфери та організаційні заходи забезпечення ефективності її функціонування в стохастичному екзогенному просторі функціонування національної економіки.

Практичне значення результатів дослідження

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати наукових положень, висновків і науково-практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі можуть бути безпосередньо використані у науково-дослідній роботі, навчальному процесі, а також у практичній діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Достовірність результатів підтверджується довідками про практичне впровадження пропозицій автора в діяльності:

- Департаменту медичних послуг Міністерства охорони здоров'я України під час здійснення стратегічного програмування соціально-

економічного розвитку в рамках забезпечення надання медичних послуг (довідка № 25-04/1516-23 від 15.09.2023 р.);

- КНП «Черкаський обласний лікувально-діагностичний гематологічний центр» при розробці комплексу заходів спрямованих на використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у процесі модернізації сфери охорони здоров'я, підвищення якості надання медичних послуг (довідка № 135/01-23 від 04.09.2023 р.);

- КНП «Пологовий будинок» Чернігівської міської ради під час визначення можливих шляхів підвищення ефективності функціонування закладів охорони здоров'я державної та комунальної власності (довідка № 01-06/780 від 25.09.2023 р.);

- навчальному процесі Національного університету «Чернігівська політехніка» під час викладання навчальних дисциплін «Макроекономіка», «Глобальна економіка» (довідка №1000/07-1768/ВС від 21.09.2023 р.).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

За результатами дослідження опубліковано 12 наукових праць, з них: одна стаття у виданні, індексованому у міжнародній наукометричній базі даних Scopus, чотири статті у наукових фахових виданнях, сім публікацій у матеріалах наукових конференцій. Загальний обсяг публікацій – 3,3 д.а., з яких автору належить 2,0 д.а.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертантка дотримувалася норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел, визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Зауважуючи високий рівень дисертаційного дослідження слід зазначити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. В першому розділі дисертаційного дослідження автором приділено значну увагу побудові стратегії розвитку моделей сфери охорони здоров'я (с. 34-36). На нашу думку, доцільно було б сфокусувати увагу наукової спільноти на авторському баченні ключових стратегічних орієнтирів розвитку даної сфери, що дозволило б посилити практичну складову даного наукового дослідження.

2. У пп. 1.2 дисертанткою проаналізовано існуючі моделі фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я (с.47), побудовані на поєднанні фінансових ресурсів держави та коштів приватних закладів сфери охорони здоров'я. На нашу думку, автору було б доцільно більше уваги приділити саме ролі приватного капіталу у процесі побудови дієвого організаційно-економічного механізму даної сфери з урахуванням глобальних викликів, які поставили перед нашою державою.

3. У другому розділі авторці варто було б більше уваги приділити досвіду зарубіжних країн у процесі забезпечення результативності функціонування сфери охорони здоров'я. Саме такий аналіз на основі порівняння результатів функціонування медичних систем різних держав дозволив би поглибити аналітичний розділ новими результатами дослідження та визначити вже апробований в інших країнах дієвий інструментарій.

4. У пп. 2.2 (с. 141) авторка визначає пріоритетні напрямки державного регулювання розвитку сфери охорони здоров'я, серед яких виділяє такі як підвищення рівня та якості менеджменту, підвищення рівня доступності та якості медичних послуг, інтеграції сучасних передових технологій. На нашу думку, варто було б більш детально визначити вплив цих рекомендацій на процес трансформації організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я з урахуванням сучасного стану даної сфери та фінансових можливостей держави та пацієнтів.

5. У п.п 3.3 (с.195) на рисунку 3.7 відображено концептуальну схему ролі сфери охорони здоров'я у формуванні економічної та загалом національної безпеки країни. На нашу думку більш детального пояснення потребує взаємозв'язок між соціальною безпекою, національною безпекою та їх впливом на процес побудови та функціонування організаційно-економічного механізму розвитку сфери охорони здоров'я в Україні.

Проте вказані вище зауваження та дискусійні положення не перешкоджають загальній позитивній оцінці роботи.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота на тему «Організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я в Україні» є самостійною та завершеною працею, має наукову новизну та практичне значення.

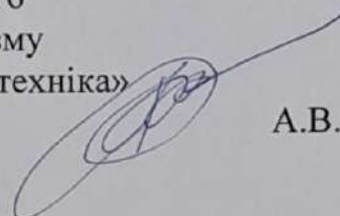
Дисертаційне дослідження відповідає вимогам спеціальності 051 Економіка. За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та

«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Зуб Інна Миколаївна, авторка дисертаційної роботи на тему «Організаційно-економічний механізм розвитку сфери охорони здоров'я в Україні», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент:

Доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туризму Навчально-наукового
інституту бізнесу, природокористування і туризму
Національного університету «Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України

А.В. Роговий

Підпис Рогового А.В. підтверджую
Вчений секретар
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
Міністерства освіти і науки України
д.держ.упр., професор

І. М. Олійченко